

remangar': «qui sovent sa rauba *trossa* / jamais non cuyllerà mossà» en un Evangeli apòcrif (Rayn. v, 434) (que sembla la dita 'pedra girella no la cobreix molsa'); i el fr. mod. *Trosser*, documentat des de c. 1100, en el *Roland* i el *Voyage de Charlemagne*, sempre amb aqueixos sentits; però en francès antic encara és més freqüent la variant *torser*, *tourser* (*Aiol*, *Fergus*, *Chev. au Cygne*, *St. Graal* etc.; God. VII, 777-8; VIII, 91): «cescuns empotte, entre le selle et le peniel, une grande plate pierre, et se *tourse* derriere lui unes besaces», Froissart (Paris-Jeanroy, *Extraits des Chroniqueurs Fr.*, p. 205).

Va existir també en castellà, i ja n'hi ha un parell de casos en Berceo: «tomó el aver todo en un saco atado, / --- / levólo a la isla, a sus cuestas *trossado*»; després n'apareixen 3 o 4 testimonis en textos ben coneguts del S. XIII, però en la forma *troxar*, -ado: amb una -x- deguda a la contaminació de *troj* 'graner' (gòt. *thraúhs*); amb aquesta -x- alterada resta avui en parlars lleonesos i portuguesos. Altrament es va antiquar aviat en aquestes llengües.

Per raons semàntiques s'ha de descartar la derivació del fr. ant. *tros* 'tronxo de col', que admeteren GParis i Wartburg ('empaquetar en forma de tronxo'), idea ja rebutjada per M-Lübke, Gamillscheg i Bloch. Mentre que és clara i senzilla de comprendre la relació que hi veié Diez (*Wb.*, 321-2) amb el parti. de TORQUERE 'tòrcer, retorçar', car és evident que la càrrega, per portar-la a coll o per lligar-la a l'esquena de l'animal, s'ha de doblegar o caragolar-la i fermar-la al voltant de la motxilla, la sella o bast etc. D'altra banda l'acc. 'arremangar' no és menys important, com sigui que és la que avui subsisteix en les tres llengües: i aquí la relació amb la idea de 'doblegar' salta a la vista. Encara que els lexicògrafs historiadors del francès li han dedicat poca atenció, com a mot viu que és fins avui; i no en citen testimonis més que des del S. XVI (*retrosser*), ja hem vist que es documenta bastant des del S. XIII en català i en llengua d'oc; cf. encara *atroçar el braço* en el poeta navarrès Arbolanche (1566).

El detall fonètic de l'etimologia a base de TORQUERE és el que no es veia clar: no hi havia dret a partir d'un *TORTIARE o de *TORCIARE com admetien Diez, M-Lübke, Gamillscheg i Bloch, car tots dos haurien donat en francès ant. *torcier i no pas *torser* o *trosser*. Però, com vaig indicar a l'article TROJAR, cal partir de TORSUS, forma analògica i tardana en lloc de TOR-TUS.

Documentat TORSUS en llatí tardà, com ens ho adverteix el gramàtic Priscia (IX, 52) i molt productiu en aqueixa època i en romànic: no sols addueix *torso* el mateix Priscia, sinó que hi ha *torsio*, -onis en St. Jeroni i a la Vulgata; els nostres cultismes *torsió* i *contorsió*; i en fr. ant. els exs. de *tors*, fem. *torse*, no són gens rars: uns quants des del S. XIII en God. x, 780b, i d'aquí *torsis* 'torçat, retort' en el *Fierabràs*; *torsure*, *torse*, *torsoire*, freqüents en textos de l'època; avui *entorse*, *retors*, *torsade* etc.; un plural *torses* en un text llgd. del S. XIV (*PSW* VIII, 316b). No és estrany

que hagi mantingut la -RS- en català, car altrament hauria donat *tòs, massa ambigu per poder viure. Fr. *torsoire* documentat sovint des de 1202, significa «agrafe à relever les habits» i també «paquet que es porta a tall de càrrega», i per tant, no sols és evidentment inseparable dels dos significats de *trossar*, sinó que per la mateixa estructura morfològica, ens ensenya clarament la relació immediata amb el verb TORQUERE i el seu participi TORSUS.

En fi la forma fon. originària hagué de ser, és clar, la citada variant, antiga i freqüent, fr. *torser* (-rsar). Però la transposició de la R en aquesta posició és fenomen molt freqüent, ja amb caràcter espontani: *persona* > *pressona*, *préssec* < PERSICUS, *presset* < *per-set*, *tressar* TERTIARE etc. En provençal modern *tòrcer* ha estat substituït per *troussà*: fenomen paral·lel: «se i 'avié --- un serpatàs --- Diano --- lou còu ié *troussarié*», *Nerto* (I, 484, trad. «lui tordrait le cou»); «--- brando lis euse: / ai! soun *troussà* coume di feuse» («branden les alzines, colltorçades com falgues-res») (*Mireio* IV, 70.2, més cita a GUERXO).

I amb això acabem de veure la marxa solidària entre *tros* i *trossar*. Segurament fou quan *torsar* es canvià en *trossar*, que s'endugué amb la mateixa onada el canvi de *tors* en *tros*. Que a l'un i a l'altre hi vagi ajudar la influència del parònim *troc*/TRAU(C), i verb *traucar*, en francès *trou* i *trouer* també és possible (no pas necessari). En tot cas la transposició de la r en els dos mots degué produir-se solidàriament, i influent a tinda entre ells, l'un sobre l'altre.

DERIV. De *tros*.⁸ *Trossada* 'peça o plec de roba' mall. [1621; 1821, *DAG.*]; «tros d'arbre de ribera, de 12 pams de llarg i almenys 10 cm. de diàmetre, sense llevar-ne l'escorça i venut a metres cúbics» (*CostManc.* I, 164, § 674), «tros de tronc que s'obté tallant-lo perpendicularment a la seva longitud», *EnrValor* c. 1950. *Trossam* [1647, *DAG.*]. *Trossim*. *Trossalada* 'tros de terra extens' b. emp., *trossolada* 'trajecte de camí': «passant per allí farà una *trusulada* a l'ombra» Vidreres, 1931. *Trosser* 'segador que és llogat per segar un tros determinat de la propietat (per oposició a l'escarader i al jornalier)' Lluçmajor (*BDLC* XIV, 205), «moso que es lloga per *trosser*, durant un any» *StColQ* (*DAG.*).

Trosset: «ab un *trocet* de tela de lli me n'iré, e soterrar-m'an», StVicent Ferrer (*Serm.* I, 81.28); *trossic*, *trossinyol*. *Trossar* hauria estat usat per Eiximenis, en sentit, sigui de 'perforar' o de 'trossejar, destruir': «Negligència, diu aquest savi, no és sinó tinya e arna amagada en drap preciós, qui --- tot lo drap corromp e *troça* e-l fa gitar --- al ferner» (veg. *ARNA* I, 396b29); si bé és versemblant sospitar que *troça* sigui falta de lectura per *troca* (= *trauca*, de *traucar*, veg. *TRAU*).

Trossejar: «--- qui tixirà draps de lana en Bna. haja a fer en lo --- drap --- un senyal de B per --- que és stat tixit en Bna. --- que neguna persona strana --- no gos texir --- fora la ciutat de Bna. algun drap en què faça --- B; --- com a fals sia per los dits cònsols *trocejat* en 4 parts e donat per amor de Déu ---», ordinacions de Bna. de 1387 (*CoDoACA* VIII, 363.9f.).